

JINA:..... NAMBARI:.....

DARASA:..... TAREHE:..... SAHIHI:.....

102/2
KISWAHILI
KIDATO CHA PILI
OKTOBA 2019
MUDA SAA 2 ½
(UFUPISHO, MATUMIZI YA LUGHA, ISIMUJAMII NA FASIHI)

MTIHANI WA MWISHO WA MUHULA WA TATU

Cheti Cha Kuhitimu kisomo cha Sekondari .(K.C.S.E)

102/2
KISWAHILI
KIDATO CHA PILI
OKTOBA 2019
MUDA SAA 2 ½
(UFUPISHO, MATUMIZI YA LUGHA, ISIMUJAMII NA FASIHI)

MAAGIZO

- (i) Andika jina lako na nambari katika nafasi zilizoachwa hapo juu.
- (ii) Jibu maswali yote
- (iii) Majibu yaandikwe katika nafasi ulizotengewa baada ya kila swali.
- (iv) Majibu yote yaandikwe kwa lugha ya Kiswahili
- (v) Kijikaratasi hiki kina kurasa 12 zilizopigwa chapa.
- (vi) Hakikisha maswali yote yapo.

KWA MATUMIZI YA MTAHINI PEKEE

SWALI	UPEO	ALAMA
1. UFUPISHO	15	
2. MATUMIZI YA LUGHA	35	
3. ISIMU JAMII	10	
4. FASIHI SIMULIZI	20	
JUMLA	80	

1. MUKHTASARI

Soma taarifa ifuatayo kasha ujibu maswali.

Nchi nyingi zimetia saina mkataba wa Umoja wa Mataifa kuhusu haki za watoto. Haki ni mambo mema ambayo watoto wanastahili kutendewa. Kwa kutia sahihi, nchi hizi zimetangaza kujitolea kwao kuzilinda na kuhakikisha kuwa hakuna ukiukaji wake na kuwa watoto wote katika himaya zao wananufaika kutokana na haki hizi.

Miongoni mwa haki hizi ni kuwa kila motto ana haki ya kuishi na kupata chakula cha kutosha na chenye viinilishe bora. Pili, kila mtoto ana haki ya kupata elimu. Elimu hii inafaa kutolewa bila ada na iwe inayofaa na inayopatikana kwa urahisi. Kisha, kila motto ana haki ya kutopigwa na kutodunishwa kwa namna yoyote, iwe kitabaka, kirangi, kijinsia au vinginevyo. Motto ana haki pia kutolazimishwa kufanya kazi za kiutumwa, nzito na za kushurutishwa. Halikadhalika, ana haki ya kuishi katika nyumba au makazi bora na salama, kutunzwa na kulindwa dhidi ya hali yoyote inayoweza kumhatarisha. Anatakiwa ashirikishwe katika kufanya maamuzi. Fauka ya haya, ana haki ya kupata huduma za afya, mahitaji maalum, michezo, upendo na habari. Isitoshe, anastahili kuheshimiwa kimawazo na kihisia. Haki hizi zinatakiwa kulindwa na kila mwanajamii, hivyo serikali za mataifa mengi zimeshirikisha haki hizi katika katiba za nchi zao na sheria zao.

Walakini, haki hizi bado zinakiukwa. Watoto wengi kote duniani bado wananyimwa haki zao. La kusikitisha na kukera ni kuwa wanaotarajiwa kuwa vigogo vya kuzilinda haki hizi ndio wanaoongoza kuzikiuka. Kila siku tunasikia na kushuhudia visa vya watoto kupigwa, kunyimwa chakula, kufanyishwa kazi kipunda, kuteswa, kuishi katika mazingira hatari na hata kuuawa. Baadhi ya watesi hawa ni wazazi au jamaa wa karibu kama wajomba au wahudumu nyumbani.

Kuna watoto wengi wanaolala nje. Wengine hawapati chakula; licha ya kuwa wanatakiwa kupata chenye lishe bora. Kwao kutarajia mlo awamu tatu kwa siku ni njozi kwani hata awamu moja ni adimu kupata.

Watoto wengi katika mataifa yenye fujo na ghasia hutekwa na kutumikishwa vitani. Viongozi katika mataifa haya hawafanyi kitu ila kutazama tu wakati watoto wanaotakiwa kuwalinda. Wanageuzwa kuwa mibabe ya kuuu na kuuana. Watoto hawa huvishwa magwanda ambayo miili yao minyonge haiwezi kuyahimili. Pia huvalishwa mabuti ya kirejeshi ambayo ni mizigo mizito ya kubeba mbali na bunduki zinazokaribia kuwazidi uzani wakati wanatakiwa kuwa wamelindwa majumbani na shuleni na wazazi wao na serikali.

Jukwaa la vijiji vya mataifa ya ulimwengu wa tatu limesheheni watoto wasioenda shule kwa sababu ya lindi la ukufara uliokithiri. Elimu ya bure inayogusiwa katika kazi za watoto haipo. Wanaong'ang'ana iwepo ni kana kwamba ni waota ndoto mchana. Jiulize, watoto wangapi sasa hivi wamo majumbani bila kwenda shuleni kutokana na ukosefu wa karo? Wangapi wamo mitaani wakivuta na kunusa gundi huku wakiombaomba "vishilingi"?

Hali ilivyo sasa hivi inadai kuwa mimi na wewe tufanye hima na kuungana mikono kutafuta suluhisho la kudumu kuhusu haki za watoto. Twapasa kuhimiza serikali zetu kufanya kila zimezavyo kuhakikisha kuwa watoto wote wako shuleni. Nasi tushirikiane kutoa huduma kwa watoto na kukomesha dhuluma, mateso na dhiki kwao. Haitoshi kupeleka miswada bungeni kuhusu haki za watoto na kuipitisha kuwa sheria. Twastahili kubadilisha misimamo yetu kuhusu haki hizi na kuzilinda kwa dhati si kwa chati.

Maswali

Eleza jinsi haki za watoto zinavyokiukwa

(Al. 8)

(Maneno 35-45)

Nakala chafu

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Nakala safi

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

b) Je, ukiukaji wa haki za watoto waweza kuepukwaje?

(Al. 7)

(Maneno 30-35)

Nakala chafu

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Nakala safi

A series of horizontal dotted lines for writing.

for more free revision content visit: www.freeksepastpapers.com

2. MATUMIZI YA LUGHA

a) Tofautisha sauti /b/ na /f/ (Al. 2)

.....
.....
.....
.....

b) (i) Silabi ni nini? (Al. 1)

.....
.....
.....

(ii) Taja aina kuu za silabi (Al. 2)

.....
.....
.....

c) Ainisha mofimu katika neno lifuatalo (Al. 3)

Akulimiaye

.....
.....
.....

d) Tunga sentensi kuonyesha: (Al. 2)

(i) Kitenzi kishirikishi kipungufu

.....
.....
.....

(ii) Kitenzi kishirikishi kikamilifu

.....
.....
.....

e) Bainisha matumizi ya maneno yaliyopigwa mistari katika sentensi ifuatayo (Al. 2)
Mwanafunzi mzembe anaadika mitungo yake kizembe

.....
.....
.....
.....

f) (i) Eleza maana ya ngeli. (Al. 1)

.....
.....
.....

(ii) Weka nomino zifuatazo katika ngeli zao mwafaka (Al. 1)

a) Ziara

.....
.....
.....

b) Kiwavi

.....
.....
.....

g) Akifisha sentensi ifuatayo (Al. 2)

Magufuli rais wa Tanzania alizuru ngambo ughaibuni.

.....
.....
.....
.....

h) Andika sentensi ifuatayo upya katika kauli ya kutendewa.

Mjomba alimnunulia shangazi simu mpya.

(Al. 2)

.....
.....
.....
.....

i) Amrisha katika wingi (Al. 2)

(i) kiri

.....

(ii) mfuata

.....

j) Fafanua maana mbili zinazojitokeza katika sentensi ifuatayo. (Al. 2)

Tulionwa na bibi

.....
.....
.....

k) Yakinisha sentensi ifuatayo katika hali ya wingi. (Al. 2)

Msomi hakutuzwa siku hiyo

.....
.....
.....

l) Iandike sentensi ifuatayo upya katika hali ya wastani umoja. (Al. 2)

Vijijana vile vilipewa vijijiko na vijipande vya vijijembe.

.....
.....
.....

m) Andika katika usemi wa taarifa. (Al. 3)

“Nitawatuza watahiniwa wote watakaopita mthani mwaka huu,” Mwalimu aliwaaahidi wanafunzi.

.....
.....
.....

n) Tunga sentensi yenye muundo ufuatao (Al. 3)

S → KN (N + V + V) + KT (T + N + N)

.....
.....

.....
.....
.....
.....
.....
.....

o) Eleza maana ya sentensi ambatano na kisha utolee mfano. (Al. 2)

.....
.....
.....
.....

p) Sahihisha sentensi ifuatayo. (Al. 2)

Mwenye alichukua daftari yangu akuje kwa darasa

.....
.....
.....
.....

for more free revision content visit: www.freeksepastpapers.com

3. ISIMU JAMII (ALAMA 10)

a) Eleza maana ya istilahi hizi:

(Al. 4)

(i) Uwili lugha

.....
.....
.....

(ii) Wingi lugha

.....
.....

(iii) Lugha rasmi

.....
.....
.....
.....

(iv) Lugha ya taifa

.....
.....
.....
.....

b) Eleza sifa za lugha rasmi

(Al. 3)

.....
.....
.....
.....

c) Fafanua majukumu yoyote matatu ya lugha ya taifa.

(Al. 3)

.....
.....
.....
.....

4. FASIHI SIMULIZI (ALAMA 20)

a) Eleza maana ya semi

(Al. 2)

.....
.....
.....
.....

b) Vitendawili ni mojawapo wa vipera vya semi. Taja vipera vingine vitano vya semi.

(Al. 5)

.....
.....
.....
.....

c) Eleza tofauti iliyopo kati ya methali na vitendawili.

(Al. 5)

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

d) Fafanua umuhimu wa vitendawili

(Al. 8)

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

for more free revision content visit: www.freekcsepastpapers.com

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

for more free revision content visit: www.freekcsepapers.com